

MEMORIALISTICĂ

Ion DUMITRESCU

„FILELE MELE DE CALENDAR”

Note de călătorie-lași-iunie 1956

Azi, vineri 22 iunie, Profesorul Bobó¹, Mariana, Nițuică², *Pobeda verde* și cu mine plecăm spre Iași. E dimineață dulce de vară. Soarele s-a ridicat deasupra ultimilor nori care-i ațineau calea. Când o-mpânzi larma străzile, în orașul care doarme, și o să se răsfețe cerul albastru, înalt, noi vom fi departe. Ploiești, Buzău, Râmnicul-Sărat, Focșani, Bacău, Roman, Târgul-Frumos... Iași...

Ce grădină-nflorită e țara asta! Verdeața a năpădit brazdele negre. Reavănul dimineții i-adaugă sclipiri de aur. Copaci răzleți aruncă umbre condensate. Peste lanurile de grâu și păpușoi, zboară din lăstărișuri păsărele. Iar depărtările, cât le-ajungi cu ochii, se-neacă în pâcla subțire. „Mână, Nițuică!... Mână cu optzeci, cu o sută... cât te țin cauciucurile! Vrem s-ajungem devreme la Iași!”. Ne așteaptă compozitorii. Vor filială.

Până la Roman, șoseaua e asfaltată. Dincolo de „Castelul de apă”, e în lucru: grămezi de piatră și nisip, excavații, derivații... De la Târgul-Frumos și până la Iași, e părăsită. Așteaptă buldozerele. După opt ceasuri, către patru după-amiază, ajungem. Am făcut și câteva popasuri, între care unul mai lung la Pietroasele. În marginea șoselei, sub un plop uriaș, am umblat la sacoșele cu merinde. „Sfântă foame a călătorului de drum lung, binecuvântează-ne”, închină Profesorul Bobó. Cei de-acasă avuseseră grijă. În timp ce ospătăm, se strânseseră în jurul nostru câteva fete care terminaseră rândul la prașilă, un unchiaș puțintel la făptură, care umbla pe lângă asfalt, ciocnind cu bâta noduroasă poteca, și două țigânci desculțe, care mânau de la spate un purcel jegos, priponit de picior. „Bună zâua, nene, și poftă bună la boieri și la cocoane”, zise moșul, scoțând căciula și proptindu-se-n ciomag. „Mulțam dumitale, bade”, răspunde profesorul, înălțând glasul și răs-picând vorbele. „Să-mi fiți sănătoși și să nu vă supărați de-o-ntrebare: vine, nene, cloșca, or nu vine?” „Viiine”, răspunde Bobó. „Vine și cu puii?...” „Și cu.”... „Na, brava! Va să zică, vine!” Moșului îi râdeau ochii și mustățile. „Colo au gășât-o... uite colo, lângă dealu' ăla... ședea pă cuibar cu puii sub ea... Al bătrân al meu a tras-o-ntâi de picior...” Profesorul Bobó n-are de lucru: „Păi, cloșca asta nu era cloță, bade... era...” „Lasă, nene, că stiu eu cum era... Eu te-ntrebai pă dumneata numai atâtica: vine ori nu vine?... Dacă nu vine aia care-o știu io... bună zâua! Na-ți-o frântă că ți-am dres-o!”... Își îndesă căciula, întoarse spatele și plecă, ciocnind cu bâta noduroasă poteca. „Țuhaș rumân”, se miră Bobó,

clătinând din cap. „Cloța lui, auzirăți? Or fi jumulit-o pe burtă să sugă puii...” Fetele și țigăncile se porniră pe râs. Profesorul se oțărâ. Ar fi vrut să prindă vorbă cu moșul, să-l descoasă, după regulile meseriei... Era prima dată, după mult timp, când ieșea pe teren și nimerea cu oiștea-n gard. Informatorii s-au emancipat. Fișa etno-muzicologico-sociologică rămânea necompletată. Una din țigănci smuci purcelul de pripon și-o porniră amândouă cântând. Profesorul ciuli urechea. Uită de daravela cu moșul și se luă după ele. Lângă un cireș, la marginea tarlalei de păpușoi, le-ajunse. Uite-l pe Herr Profesor „auf dem Grund”, ca odinioară... Scoase carnetul, deșurubă stiloul, potrivi ochelarii și timp de un sfert de oră își făcu datoria... Apoi deodată, le-ntoarse spatele și porni spre noi, roșu la față și cu părul n vânt... „Ptiu, mascaralele! S-a dus folclorul nostru... Auzirăți, mă copii, ce-mi ziseră? Știți ce cântau?” Scoase carnetul și-ncepu să silabisească pe-o melodie șugubeață: „Mult aș mai pune mâna,/ Unde-mi zâce inima.”... „Sai, Costică, sai Mitică,/ Nu te uita că sunt mică”... „Ptiu... curată dandana! Se-nghionteau și cântau. S-a dus folclorul...”, și până la lași, Bobó ne cântă, cu toate strofele și formulele melodico-ritmico-metrice, cântecul...

În preajma lașilor, ne stropеше o ploaie binecuvântată. Am strâns destul praf în gături și pe capota mașinii. Tragem la cel mai mare hotel. Scară ponosită, tapet uzat, covor obosit, dulap mirositor, oglindă cu valuri, cameră de baie oarbă, cadă plină, astupată cu dop de hârtie. Vasul de closet se-ncarcă și se descarcă automat, chiuveța e spartă, ferestrele fără perdele, ușile fără chei, cuierul fără cârlige, parcă le-a potrivit piaza-rea! Bine, bine, a fost război, dar s-a terminat acum doisprezece ani... În tot cazul, mai confortabil ca la Craiova. Astă toamnă, în urbea mândriei oltenești, n-am avut nici pe jumătate. Sub pat se căsca o gaură de comunicație cu bodega, becul nu ardea... iar la miezul nopții mi-a bătut madama-n ușă, cu pretenții asupra ligheanului, un recipient de tinichea ruginită, solicitat de toți pasagerii.

Afară, jos, e strada *Lăpușeanu*, pe care mișună, bâzâind ca un roi de bondari, o mulțime pestriță. La ferestrele de vizavi, pândesc ochi de femei. Prin geamurile fără perdele se poate vedea cine a mai sosit, cum arată la izmene, cum doarme, dacă are barbă... La parter țin prăvălii Șamoil Avrum și Goldman Moișe. Vizavi e un *Sport-Foto-Muzica*, iar alături o consignație și-un fotograf în aer liber. Între două ziduri mucedu, și-a instalat decorul: un fundal cu dealuri, lac, lebede, castel și o autostradă, pe care aleargă, în dreptul kilometrului treizeci, o limuzină roșie cu volan de-adevărat. Clienții scot bustul pe-o gaură în placaj, se țin de volan și se fotografiază. Privit de la etaj, cortegiul de coafuri, chelii, frezuri, pălării, șepci, basmale se scurge alene, pe trotuare și prin mijlocul străzii. *Foto-Sport-Muzica* lansează două șlagăre mondiale, pe care le alternează întorcând pe-o parte și pe cealaltă discul, amplificat cu hârâituri, pocnituri și pauze. „*Avaramuuuu...Aaaa-varamuuuu...³*” jelește un tenor, mirolăind cu inflexiuni orientale, iar când termină, începe „*Bella, bella donna*”, și apoi „*Avaramuuuu*” și „*Bella, bella*”, de dimineața până seara. Asta-i muzica pe care o primesc din afară și care se-ncaieră cu muzica din camera de baie. Țeava closetului cântă toată ziua, cât o ține apa,

încercând și descărcând rezervorul în cascade de muzică concretă, ca un blestem de Sisif. Noroc că între șase seara și zece dimineața-șaisprezece din douăzeci și patru de ore-, inima uzinei comunale încetează să mai pompeze lichid în țeava cântătoare. Urbea lui Vasile Lupu tânjește după apă tocmai când nevoia se face mai simțită. Dar, ce-ar fi dacă țeava și-ar cânta partitura toată noaptea?... În întâmpinarea deficienței municipale, un pasager prudent a morfolit un ghemotoc de hârtie, l-a îndesat în orificiul de scurgere și-a umplut cada, în care s-a bălăcit în voie. La fund s-a strâns nisip, iar la suprafață plutesc dopuri, scobitori, chibrituri... Încăperea păstrează o umezeală de peșteră și miroase a mucegai.

Cerul s-a posomorât și aerul e greu. Norii stau povârniți deasupra coșurilor știrbe din vârful acoperișurilor și așteaptă mâna lui Dumnezeu să-i mulgă peste praful nestropit de multă vreme. Deocamdată, ca un preludiu înaintea ploii, pe colțul zidului, lângă fotograf, stropește un „vinificat”. Termenul a fost adoptat cu aluzie la cei care, cinstind o veche tradiție locală, își înecă îndelung melancoliile în *Cotnărel*. (*Cotnărel* se cheamă zeama turbure cu miros de doagă și șmeag de oțet.) Chiar *Cotnarul* pe care-l băurăm la restaurant nu e nici pe departe ce-ar trebui să fie... De-abia ajunge la numele de vin, dar de unde să se sumețască drept *Cotnar*?... Unde-ie flacăra, unde-i sunt buchetul și untdelemnii?... Șaisprezece lei kilogramul de *Cotnar* și șase de *Cotnărel*, pentru toate pungile. *Cotnărelul* e diuretic, iar cei care-l poftesc prea des simt nevoia să se-ntoarcă din sută-n sută de metri, cu fața la perete. Văzut de sus, „vinificatul” care s-a oprit lângă zid pune-n peisaj o tușă breugheliană. Fără să vreau, sincronizez imaginea cu ostinato-ul țevii din camera de baie...

Chelnerii și chelnerițele sunt însă podoabele lașilor. Despre ei vreau să fac pomenire chiar aici, la fața locului, pe masa din restaurant. Poate o citi cineva, vreodată, bucovna mea și, cu ocazia asta, să-i pomenească, fiindcă într-adevăr sunt de pomină. Restaurantul *Moldova* poartă dulcele nume al Țării lui Dragoș-Descălecătorul. A fost renovat de curând și s-a ponosit în puțină vreme. L-au ponosit fărădelegile împotriva avutului obștesc. Plafonul, împărțit în carouri, s-a afumat, iar pe lustrele crestate în frunze de acant visează cu burțile la bec roiuri de muște grase, leneșe. Policandrele lui Vasile Lupu de la *Tre-Sfetitele* leagănă în pandative de filigran aurit ouă de struț. Lustrele de la *Moldova* balansează și ele în părțile de jos ornamente ovoidale. Însă, spre deosebire de cele de la *Trei Ierarhi*, cele de la *Moldova* sunt învelite în staniol, precum ciocolata *Urs de Dorna*. Numai că bucata de ciocolată stă jos, în bufet, printre castreței și țipirigi verzi, pe când ouăle atârnă sus, gata să-ți cadă-n farfurie. La ce le-o fi folosind învelișul?... Ca să nu se vadă că nu sunt de struț?... Ca să acopere vreo rușine de fabricație?... Să le apere de muște?... Ori, așa, de fudulie... Și cine-o fi fost cu ideea? Bucătarul, ospătarii?... un client cu gusturi?...

La ferestre atârnă draperii grele. De când există, mână omenească nu le-a atins. Împărăție netulburată a muștelor somnolente, catifeaua poartă în faldurile moi kilograme de fum, hectolitri de praf și imponderabile mirosuri, supte din

farfurii. Deasupra, plafonul oferă suprafață de scris poeme despre oameni și năravurile lor. Ce-or fi gândind muștele despre chelnerii și picolițele de la Moldova... Oamenii ăștia, văzuți de sus, apar nu numai învârtindu-se printre mese cu creionul la ureche, ca musca la arat, ci drept făpturi providențiale, de mult folos speciei. Chelnerii și picolițele varsă sosuri, lasă grămezi de fărâmituri și resturi pe podele, nu ridică farfuriile murdare, nu trag cu pliciu, nu dau cu flit... Nu schimbă fețele de masă: le-ntorc, când pe-o parte, când pe alta, ca perna la frizerie și nădragii mocanilor din Făgăraș. „Flămândul nu vede fața de masă”...

Să zicem că flămândul s-a prezentat și, după așteptări și înghițituri în sec, a sosit chelnerul. Resturile sunt zburate cu șervetul sub masă, iar fața întoarsă primește deasupra, pe rând, solnița cu scobitorile, scrumiera, sticla de bere drept vază de flori și... coatele clientului. După o pauză, sosesc farfuriile, furculița strâmbă și cuțitul tocit. Pahar?... Numai dacă se comandă băutură... „Resemnează-te, flămânde! Până să vină lista, fă-ți de lucru: zgârie cu furculița linii negre pe fața de masă. N-ai decât să continui graffitele începute de alți clienți.”

În sfârșit, vine lista. În țepușa de scobitoare, stau înfipte două: „meniul pension” și „meniul general de mâncări și beuturi cu porția, cu sticla, cu vârsatele”. Hârtia e roasă, îndoită la colțuri și poartă amprente de sosuri boite și vin roșu. Felurile de bucate sunt scrise într-o limbă care sfidează alfabetizarea. Prețurile cu zecimale au transformat pe ospătar în contabil, iar lozinca pe care-o repetă („Nu mai este că s-a terminat”), în papagal cu leafă și bacșiș. Ce te scoate însă din țâțâni, că-ți vine să pui mâna pe cuțit, e calmul imperturbabil, profesional. N-ai decât să-l înțepi cu furculița, să-i bagi scobitori în ochi, chelnerul nu se sinchisește. Lenuța, picolița, în halatul lălâu, e însă podoaba podoabelor. De-abia se mișcă, încurcându-se în poale printre sifoanele și sticlele goale. Poți s-o strigi, să-i faci semne, să bați în farfurie, Lenuța n-aude, nu vede. Parcă ne dă cu tifla. Asta e piaza-rea pe care ne-o scoate lașu-n cale!

Profesorul Bobó fierbe. Eu mă perpelesc ca un șurub, dar Mariana mă-mblânzește: „chelnerul e un biet om la discreția viramentelor, prețurilor cu zecimale și clienților; Leana e o sperietură de fată, plecată din Podul Iloaiei după un trai mai bun... Muștele, praful, fețele de masă și ouăle-n staniol sunt așa cum sunt, nu cum vrem noi... Și, pe urmă, pretențiile clientului trebuie din când în când contrazise, reduse la modestie, pentru logica și echilibrul lucrurilor”... Pledoaria sună ca o incantație. Simt cum mă-ndulcesc. Dau bacșiș, zâmbesc Leanei. Sucurile gastrice nu mai protestează. Profesorul însă, din contră, devine agresiv. După ce și-a încheiat „meniul” cu o turcească pirpirie, s-a făcut stacojiu și-a început să declame: „Nu e posibil, măi copii! Nu trebuie să admitem! Nu trebuie să-nchidem gura, nu trebuie să lăsăm batjocura nepedepsită!” Ridică degetul protestatar, vorbește răspicat, acuză. Strânge un teanc de hârtii mototolite, de un leu, cele mai vechi, cele mai rupte. Scoabește buzunarele și-adună o mână de creițari mărunți. Numără atent, cheamă chelnerul și grăiește apăsător: „Eu sunt dascăl și eu pedepsesc. Douăzeci și șase de lei și optzeci și nouă de parale face consumația mea, exact îți

dau. Numără! Pentru Leana, nimic!". Chelnerul, care pândea, se grăbise. Lenuța târcolea pe-alături. Acum stau amândoi blegi, cu ochii căscați. „Să trăiți și mai poftiți"... Bobó se ridică mândru, că dreptate s-a făcut. Am ieșit în stradă și-am râs cu poftă. Dar Profesorul a rămas multă vreme serios...

Călătorind de astă-dată în capitala Moldovei, am impresia că mă plimb într-o grădină părăsită. Trei zile mahmure, sub cerul fumuriu, printre ropotele de ploaie, m-au întristat. Pe străzile desfundate, în Copoul schingiuit de bombe, în Târgul-Cucului, la Bucium, în Sărărie, în Țicău, peste tot pe unde m-au purtat pașii, am plimbat cu mine melancolia. Bine nu-mi stă jelind pe gloria lașului în anul mântuirii 1956, dar ce-aș face?... Cum să scriu?...

O plimbare la Copou începe urcând de la Fundație, în sus, spre Universitate. Ne ținem după remorca unui tramvai. Vehiculul e dărăpănat ca lașul. Vopseaua s-a spălat, un brâu de noroi îl încinge până sub ferestre, geamurile sunt stropite, clopotul scâncește trist, liniile stau răznite printre pietroaie și gropi. Cutia beteagă nu se mai fudulește decât cu creasta troleiului, care scapără din când în când scânteii albastre. Cu mult înainte de stație, încetinește mersul și de-abia se umește, troznind din încheieturi. Pasagerii urcă și coboară pe-ndelete, parcă ar chibzui ce să facă.

Trecem pe lângă statuile lui Kogălniceanu și Eminescu. Un al treilea soclu, deposedat de Titu Maiorescu, așteaptă învierea morților. Când panta se domolește, drumul spre Copou se deschide drept, lungindu-se cu linia tramvaiului printre două rânduri de copaci ciungiți. Pirul și buruienile se-ntind ca pecinginea dinspre trotuarul desfundat. Gurile căscate ale șanțurilor, cu grămezi de lut cleios de-o parte și de alta, așteaptă de multă vreme lopețile municipale. Până una-alta, strâng apă turbure. Endemica răbdare a localnicilor imploră milostivirea care nu mai vine.

•Facem un arc lung până-n fundul bulevardului și ne-ntoarcem spre grădină. Victimă nevinovată a războiului, Copoul ne oferă o tristă întâlnire. Ne strecurăm printre băltoace și gurguie de pietriș, sărim un șanț, ne ținem echilibrul cu umbrelele și ajungem la poartă. Plouă mărunț. Aleile s-au muiat și lutul subțire oferă ciubotelor o pastă alunecoasă, care se lipește de tălpi. Pe aleea principală, la dreapta, teiul lui Eminescu, sărman, ciuntit, mă indignează. Cercul de fier, sprijinul bătrânețelor, a plesnit ca o coardă de liră și atârnă răsucit, în afară. De-a lungul aleei în potcoavă, se-nșiră busturile înnegrite, muiate de ploaie, cu licheni pe creștet: Eminescu, Tonitza, Bardasare, Costache Negruzzi, Nicolae Gane, Veronica Micle... Iarba e necesită, aleile murdare, copacii chinuți. Petuniile nu cresc, lalele nu înfloresc, trandafirii nu miros în grădina Copoului... Viața culturală s-a destrămat și ea în timpul războiului. Reprezentanții autohtoni s-au împărățiat. Eforturile de a o înfiripa sunt mari, iar procesul de reînnoire se prelungește. Deocamdată, lașii sunt așa cum sunt. Dar dacă pentru străzile desfundate, pentru calcanurile care stau să pice peste trecători, pentru tramvaiele prăpădite, pentru chelnerii impertinenți, dacă pentru chiar decadența prăjiturilor lui madam Streich găsesc circumstanțe atenuante, pentru teiul lui Eminescu nu există iertare!

Spre Târgul-Cucului coborâm ulița pardosită cu bolovani, printre garduri știrbe, trotuare strâmbe, câini slăbănogi, copii urâți și pisici buimace. Iasomia și trandafirii agățatori amestecă parfumurile cu miroasele de usturoi și fum acru. În forfota de bălci, se-nghesuie târgoveți cu ciubote noroite și țărani desculți, cu fețe palide și ochi mirați. Dughenele sunt stropite până sus cu noroiul împroșcat de roțile camioanelor. Ocolim pe Strada *Sfântu Lazăr* și coborâm spre „fluviul Bahlui”, cum e răsfățat puhoiul zănatec, care, ori de câte ori plouă la Bucium și Cetățuia, gonește turbat pe jgheburile ulițelor, făcând pe riverani să doarmă în podurile caselor. În dimineața asta, Bahluiul e un firicel de apă murdară – o cacaină - , care șerpuieste printre grămezi de gunoi și sub podiștele de bârne.

Pornim cu gândul să urcăm la Cetățuia. Mașina croiește șanțuri adânci în noroiul vâscos, pe care mocirla le-nchide imediat. Când întâlnește băltoace, le face evantai. La o răscruce, dăm de-o cârciumă. Înăuntru e zaiafet. Fumegă la ușă grătarul, intră și iese negustorul cu șorț dinainte, se bălăcesc într-o groapă câteva rațe, își scarpină de gard șoricul un porc. Miorlăie înăuntru o vioară și se proptește din când în când în melodie o voce răgușită, de bețiv. Claxonăm, facem semne și iese, bălăbănindu-se, un individ cu sticla-n mână. Trebuie c-a început-o dis-diminează. Se oprește lângă mașină și, printre sughițuri, vrea să ne convingă că drumul pe care mergem e admirabil și că până la Cetățuia, pe care de-abia o zărim în vârful dealului, nu e decât „olecuță”. Descriem un cerc în fața cârciumei și-o luăm înapoi. Urcăm ulița *Sfântu Lazăr*, până la talcioc. E un maidan strâns între două resturi de zid, care au supt în decursul vremii urati, fosfați și amoniac, iar acum le exală în dogoarea soarelui de prânz, care sparse un nor și stoarce aburi din cărămizi. Sub șopronul proptit în pari și în bătătura dinainte, până-n mijlocul străzii, mulțimea se-mpiedică în grămezi de ghete, papuci, galoși, sandale, nădragi, cămăși, izmene, căciuli, pălării soioase... Peste toate, plutește suverană odoarea de mucegai și usturoi. Se zbenguiesc câinii, se-ncaieră copiii, se ceartă doi vlăjgani pentru o pereche de cizme, vinde mere murate și pastramă de gâscă un evreu bătrân cu perciuni și-o rămășiță de anterior, prin care i se vede buricul. Pe gard stă întinsă la vedere o plapumă cu fața de chembrică roșie. Un colț e răsfrânt ca să i se vadă dosul. Amatorii îi dau târcoale, o pipăie, o bat în palme, o caută la tivuri, o trag de nasturi. Printr-o descusătură scoate un smoc de capoc cenușiu. De azi dimineață e cercetată și nu și-a găsit cumpărător.

Lasăm talciocul, o luăm pe lângă biserică și ne-ndreptăm spre centru. Duc în nări mirosurile și pe retină obsesia plapumei roșii. Pe cine-o-nveli la noapte?... Urcând prin spatele Palatului Administrativ, mă gândeam la cei care au ridicat Fata Morgana asta arhitectonică peste bisericile, bojdeucile și fundacurile Iașiului. Turnuri, orologii, bovindouri, pinacluri, loggii sfilează orașul și pe Ștefan, călărindu-și bidiviul. În palat se mută acum pinacoteca de stat, câteva muzee și instituții culturale. „La o parte, să intre cultura!”...

Trei Ierarhi e o minune între minuni. N-aș putea-o-ntrece decât cu Dragomirna și Curtea-de-Argeș. Dantela de piatră prinde de umerii siluetei zvelte hlamidă aeriană. Arhitectura interiorului se complică, pictura se-ncarcă, pietrele

tombale, policandrele cu ouă de struț, jilțurile, iconostasul, stranele sunt îngrămădite într-un spațiu redus. Un coșciug de stejar închide oasele domnitorului Cuza, dezgropate la Ruginoasa și aduse aici cu vreun gând bun, dar uitate.

Azi e Duminica Rusaliilor. La Mitropolie se ține slujbă mare, cu arhiereu, sobor, frunze de tei. În cafasal în care încearcă să dea răspunsurile la Liturghie un cor improvizat, a oficiat cândva Gavriil Musicescu, aducând prinos lui Dumnezeu și artei corale românești. Când clopotele prind să sune, răscolind pacea molcomă, peste bătrâna cetate plutește istoria. La douăsprezece, orologiul din donjonul Palatului cântă *Hora Unirii*.

Mânăstirea Golia mă impresionează. Turnul pătrat cu arcadă largă, contraforturile și galeria sunt inedite în arhitectura moldovenească. Zidurile înalte ale bisericii, coloanele aplicate, cornișa ornamentată, multele turle mari și mici realizează un ansamblu aparte.

Drumul spre *Eternitatea* e bine întreținut. Morții au mai multe șanse decât viii să călătorească fără hopuri. Cimitirul lașilor face parte integrantă din oraș. E o suburbie, un cartier, vizitat în timpul vieții și locuit după moarte. Ieșenii știu să dea vieții cele ale vieții și morții ce-i aparține. În numele vieții se laudă cu *Palatul Administrativ*, cu statuia lui Ștefan cel Mare, cu *Trei Ierarhi*, cu teiul lui Eminescu și Mitropolia. Când e vorba de moarte, se laudă cu *Eternitatea*. Urcăm cu mașina până sus, la Capelă. Plouă și bate vântul printre morminte, se-aud cântări și pâlpaie lumini în clarobscurul din interior. Pe banca de lângă intrare stă un copil trist, cu o găină roșcată în brațe. După slujbă o s-o dea peste mormântul maică-sii.

Apare Țăbărnă, groparul. E scund, îndesat, are mâini lungi și pumni zdraveni, exersați pe coada lopeții. Duhnește a băuturică și are poftă de vorbă. Cine nu-l cunoaște în lași pe omul cu sapa și lopata?... Țăbărnă e personificarea vie a *Eternității*. Vara, când dogorește soarele în marmura monumentelor, Țăbărnă-și găsește refugiu jos, în cripte, unde, tolănit, cu uneltele, traista cu merinde și sticla cu rachiu la căpătâi, filosofează cu ochii deschiși. În meserie și în viață intră prea puțin în contact cu oamenii. Afară de morții pe care-i servește și viii care-i însoțesc, rar întâlnește lume. Din bani îi face parte popa, care primește și pentru dascăl, și pentru clopotar, și pentru gropar. Cât timp pătrunde lumina în criptele unde-și face siesta, citește slovele mucegăite de pe pereți. Nimic nu-l impresionează mai mult decât această lirică tanatologică, pe care o știe pe nevăzute. Ne oprim lângă o statuie. E un nud de fecioară, ridicând în mâini o cupă, așezat pe mormântul Floricăi, fata poetului Mihai Codreanu. Apariția asta impudică în cimitirul lui îl jignește. Rămâne la distanță, așteptând să ne depărtăm. Ne mărturisește că nu vrea s-o vadă, n-o atinge... Pentru el, statuile nu sunt opere de artă, sunt ființe adevărate, locuitori ai cartierului în care trăiește și muncește... „Eu lucrez cu popa. El îi aduce, el îi dezleagă... el le ia banii.. Eu îi pun la adăpost, să nu rămână pe-afară... Popa le cântă, le vorbește, îi ține la panoramă, parcă-i aud: „Hai, Țăbărnă, hai mai iute...” Eu le fac pe voie... Îmi vin noaptea plângând la fereastră sufletele morților pe care-i îngrop ziua... Îi las să plângă. Odată ce i-am băgat, nu-i mai scot...” Dizertația lui Țăbărnă se oprește. Se-nclină ceremonios și

pleacă. Îi făcea semne popa. Copilul cu găina aștepta lângă movila de pământ proaspăt săpată. L-am văzut opintindu-se-n lopată, am auzit ultimii bulgări. Popa plecase, iar copilul aștepta neclintit cu găina-n brațe... Colindând aleile, i-am găsit pe Creangă, pe Vasile Conta, pe Nicolae Gane, pe Ana Conta-Kernbach, pe Radu Rosetti, pe Topârceanu... lăsați în grija popii și-a lui Toader Țăbărnă...

Spre bodejuca lui Creangă plecăm dis-de-dimineată, cu soarele cald și adierile parfumate, de tei. Curios că multă lume nu știe unde se află. Mergem pe muchea Țărcăului și ne oprim în capul unei ulițe strănte, care cade-n pantă printre garduri și căsuțe mici, să le iei în brațe, pe care trandafirii și-au făcut scară până-n vârful coșurilor. Vântul amestecă miresmele cu șfichiuri de fum. Azi e Duminica Mare și gospodinele au aprins cuptoarele pentru alivenciuri și plăcinte. O luăm de-a lungul văii, ne lăsăm mai jos și dăm de bojdeucă. În fundul curții, căsuța pitică e la fel cu celelalte din mahala. Un câine priponit lângă uluci ne ia-n primire cu hămăituri obosite. Din prispa veche cu stâlpi strâmbi și podele tocite, intrăm în antreul care desparte două odăi, una la dreapta și alta la stânga. Ferestrele sunt mici, bagdadia jos, grinzile-afumate și pereții proaspăt văruiți. Uite și-un cuptor ca la Humulești, unde se strângeau mâțele la hârjoană cu Ion Torcălăul. Printre facsimilele câtorva pagini ale *Amintirilor din copilărie* și corespondenței cu Eminescu, se află jalbele prin care protesta contra megieșului înrăit și polatelor lui. După numărul și amărăciunea care răzbate din ele, trebuie să se fi încrâncenat rău dascălul cu megieșul. În zilele călduroase de vară, tânjind după Ozana, se scâldea în puțină, colo-n colțul casei. Eminescu îi era oaspete în cerdacul cu geamlâc. „Te-am așteptat să vii... dar... beșteleu feșteleu, că nu pot striga văleu...” În acest colț de lași, pierdut între căsuțele din Țăcău, și-a ticluit Creangă *Amintirile* și-a plămădit vorba domoală, cu miez de miere, a basmelor... În iarna aceea, dinspre Ciric bătea vântul cu ace de gheață. Copiii din Sărărie plecaseră cu uratul, ulița era plină de zbenguială veselă. Și vântul și neaua și câinii s-au stârnit deodată cu ei în noaptea de Sân-Vasile. Ceata s-a strâns lângă bojdeucă, sub ferestra luminată, și ograda a răsunat de „mânați măi, hăi, hăi!”... Coana Tinca a ieșit în cerdac, a dus degetul la buze și le-a făcut semn să tacă: „Degeaba, dascălul nu mai aude...” Creangă s-a mutat de-atunci peste deal, la *Eternitatea*. În același an mureau, la București, Eminescu și Veronica Micle, la Văratec. Peste lași a trecut apoi în zbor timpul, învolburând omătul în nopțile de Sân-Vasile și legănând parfumurile de tei și iasomie, ca în dimineața asta de iunie... Timpul care colbuește toate... Când străbăteam tinda bojdeucii spre ieșire, cu timpul după mine, de-abia mi-am stăpânit lacrimile... Și dacă în lași n-ar fi decât bojdeuca, tot m-aș mai întoarce...

Jurnal de călătorie pe Dunăre spre Delta – 20-29 iunie 1957

Încântătoare minune e Dunărea, drum fără pulbere, dar mai minunată încântare e delta ei!... În fiecare primăvară, când se-mbracă în verdele de mătase și se oglidesc, despletite, sălciile în luciul apelor, neamuri de zburătoare cu

picioare lungi și aripi fulgerate pe albastrul cerului se-adună în paradisul Deltei ca să nuntescă. De mii de ani s-au strâns oameni pe aceste meleaguri de ape și țărături schimbătoare. Nu știu când au intrat pe Istrul bătrân argonauții... și perșii lui Cirus, și Darius al lui Istaspe, și Alexandru, și Lisimach, și cel mai din vechime, Sesostris al Eghiptului... S-au călătorit demult apele care le-au purtat legenda. Doar cerul, boltindu-se neclintit de la zidire, și soarele veșnic renăscând mai pot da mărturie.

„Că apa e curgătoare și-ndărăt nentorcătoare,
Sfântul Soare-i umblător și-ndărăt întorcător.”

Împărăție a vânturilor care nu odihnesc niciodată – vara, mângâind apele, sărutând nuferii și foșnind în catifeaua trestiiilor, toamna, șuierând în crengile goale și plimbând peste întinderi frunzele moarte, iarna, zgâlțâind plaurii-nghețați și urlând cu lupii – Delta trăiește într-o permanentă convulsie, o veșnică răscolire a elementelor, o nestăvilită migrație biologică. Dar Delta trebuie văzută în plină explozie, atunci când se-ngână primăvara cu vara, când își trăiește pătimaș viața, când toată suflarea acestui colț de pământ și ape vibrează din adâncuri.

Prima oară când m-am avântat în Deltă a fost acum doi ani, la sfârșitul lui septembrie. Era toamnă cu soare coclit, bălți limpezi ca lacrimile anotimpului melancolic, plecau noroadele de păsări călătoare, se zgribuleau pe puntea vaporului pasagerii. În octombrie, vremea devine mofturoasă. Pornesc vântoasele, soarele se arată din ce în ce mai rar, coboară grăbite amurgurile și nopțile lungi. Delta rămâne pustie ca sala de bal după petrecere. Ape triste, năvoade la uscat, lotci lenevind pe țărături... Bărbile roșii ale lipovenilor se-nscriu în decorul ruginit, vernisat de ploaie. Așa cum am găsit-o însă, în toamna aceea, la sfârșit de stagiune, era magnifică. Nostalgia Deltei mi-a rămas în suflet și dorința de-a o revedea a crescut cu fiecare aducere-aminte.

O călătorie în jungla acvatică a Deltei devine o aventură pentru care trebuie să te pregătești. De astă-dată, am ales solstițiul de vară, cu zile lungi și nopți luminoase. Pornim pe Dunăre și în Deltă un întreg sobor de entuziaști și, pentru ca euforiile să ne rămână întregi, am luat toate măsurile. Am închiriat vaporul *Republica Populară*, cu tot echipajul. Am angajat bucătar, ospătari, personal, ne-am aprovizionat și, astăzi 20 iunie, la nouă dimineața, suntem gata de piecare. Talciocul de costumații, geamantane, sacoșe, aparate de fotografiat pare un carnaval pestrîț, insolit, pentru caldarâmul Bucureștiului. Cerul limpede promite vreme frumoasă. O adiere molatecă de vânt prevestește caniculă.

La nouă și jumătate pornim și, după ce scăpăm din aglomerația orașului, apucăm șoseaua Giurguiului. Călătorim pe vechiul drum dintre Sтамbul și capitala Valahiei, pe care se-ncrușișau odinioară pașalele, beșlegii și căftăniții, cu untul, mierea și pungile pline pentru haznaua Padișahului. Pe același drum, au pornit fără întoarcere Brâncovenii și ne-au năpădit, turmă hămesită, fanarioții. Noi mergem ca la nuntă, pe lângă sate ascunse în porumbiști, iar înainte de Giurgiu, o luăm la stânga pe banda de asfalt, printre șirurile de plop tineri de pe margini. Vizităm cu ocazia asta *Podul Prieteniei* – „mâna prietenească pe care Carpații o întind

Balcanilor". O barieră cu grăniceri ne taie calea. Autobuzele opresc scârțâind din frâne. Sosește un sublocotenent, salută și ne pofteste cu actele la control. Prezentăm pașaportul colectiv și permisul de vizitare a podului. Tovarășul maior e ursuz. Întoarce hârtiile, plimbă arătătorul pe coloane, nu ridică ochii. „Aveți cu dumneavoastră un avocat?”... Amzuță⁴, scos din autobuz, pășește sfios pe ușa biroului. Maiorul ridică doi ochi verzi, rugători: „Spune-mi, tovarășe avocat, te pricepi la divorțuri?...Mama ei de curvă... mi-a fugit cu unu', la București...”.

Traficul pe pod e redus. Trenurile circulă destul de rar. Alte vehicule, la fel. De sus, privim Dunărea călătorindu-și leneș apele. Giurgiu se ascunde după perdeaua de verdeață. Ca răsturnat dintr-un paner uriaș, Ruse înșiră furnalele și se-ngrămădește pe versantul opus. La celălalt capăt, grănicerii bulgari toropesc în soarele de amiază. Pe sub pod, alunecă în amonte silueta zveltă a unui vas de pasageri. Mă prind că e vaporul nostru, care sosește la întâlnire.

Portul e mai jos de oraș. Un drum ne duce la chei. Era vaporul nostru. Acostase, aruncase puntea și ne aștepta. Carol I, care l-a nășit, i-a dat numele unei odrasle din familia domnitoare. Din „prinț” a ajuns *Republica Populară*, fără să fi pățit ceva. A rămas același vas cu zbatouri, subțire-n talie, cu proră naltă, punte largă, cabine, sufragerie, salon de fumat, fotolii și draperii de catifea roșie. Comandantul, secundul, mecanicul, telegrafistul și vreo cinsprezece servanți se holbează curiosi la noi. Un imberb se interesează dacă George Enescu e printre pasageri. *Republica Populară*, în afară de coș, catarge, cabină de comandă, ancoră, are și sirenă. O auzirăm adineauri, răsunând în malul bulgăresc. Anunța lumii-ntregi urcarea oaspeților pe punte. Sirena e comandantul însuși, care ar răguși dând binețe vapoarelor pe care le încrucișează, anunțând intrarea și ieșirea din porturi sau... cerând ajutor dacă, Doamne ferește, ar face imprudența să se lase prea mult pe spate în șezlong. În acest caz, două behăituri scurte, și doi matrozi îl așează pe verticală...

Papá Cristalopol, căpitanul, are cap și trup de somn la vreo sută douăzeci de kile, iar în ani, nu mult peste o jumătate de secol. E un om de lume, flecar, peltic. Kira Caliopi n-a rezistat ispitei de a se alătura soțului la o sindrofie cu muzicanți. Fără vârstă, coafată, manicurată proaspăt, e bijutată ca o vitrină. Gherase⁵ zice că pe vremuri a fost frumusețea Brăilei, fată de armator, franțuzită, voiajată, melomană. Pe-atunci o fi fost și Kir Cristalopol june, la jumătate cu anii și kilogramele. Înainte de a porni, vizităm vaporul. Coridoarele, scările, toaletele miros a motorină. Peste tot strălucește alama lustruită. Apa de spălat se pompează din Dunăre. Pentru băut, se umple cisterna la fiecare oprire. Personalul bea adesea apă din fundul fluviului sau bălților.

Plecarea se face cu ceremonial. Se-nalță întâi pavilionul, mugește sirena, se ridică ancora. Grasul Cristalopol, instalat la postul de comandă, învârtește mânerul peste cadranul rotund ca un fund de cratiță. Comenzile alunecă în sala mașinilor pe tubul acustic. Zbaturile dau buzna în rotoacele de spumă și pornim în sus, pe firul apei. Cu bății de clopot și-un chiot strident de sirenă, ceremonia s-a-ncheiat.

Comandantul devine om ca toți oamenii. Scoate chipiul, descheie vestonul, tamponează ceafa și se pune la șuetă. Secundul îi ia locul.

Ceasul mult așteptatului prânz sosește când zburile se opintesc pe lângă balta Mahăru. Jos, în răcoarea sufrageriei, asaltul se dezlănțuie ca un uragan. Drumul, căldura, grănicerii ne-au stârnit un apetit de căpcăuni. Comandantul cu doamna sunt oaspeți. După ce-și potrivește corpolența în jilț și cinstește un ropot de țuiculițe, Cristalopol înflorește ca un nufăr. Proptește pântecul în masă, leagă șervetul la gât, trage farfuria aproape și atacă. Începe cu de trei ori borș de crap cu ardei iute, și-o ține-n crescendo până la cafea, pe care o luăm sus, pe punte. Ca să vă fie binecuvântate zilele când plecați în croazieră, combinați soarele, cerul, briza și șezlongul cu bucuria pântecului. Cumpătarea s-o lăsați pe uscat. O să aveți destule ocazii să subțiați tainul, dar e păcat s-o faceți la bord.

Pe punte, vântul aduce răcoarea bălților. În pădurile de sălcii, grangurii și cucii se întrec în glasuri. Din Corabia și până la Calafat, urcăm între două ziduri de verdeață. După masa de seară, somnul vine greu. Prelungim șezlongul, ascultând cadența monotonă a pistoanelor și vârtejul apei frământate de roți, până după miezul-noapții. Ne trezim odată cu soarele care ne bate în fereastră, iar când trecem pe lângă vărsarea Jiului, mi-aduc aminte de Ronsard:

„J'ai tiré ma race
D'où le glacé Danube
Est voisin de Thrace”...

Pe Jiu, în sus, au intrat franțuzii și de-aici a plecat spre Franța Banul Mărăcine. Cel puțin așa știu eu...

Fluviul își mână apele greoaie, în care vaporul despică brazdă lungă, neîntreruptă. Malul bulgăresc e abrupt, cu straturi de gresie și lut; malul românesc e o revărsare de bălți înecate în verdeață. De câte ori cele două maluri se aproprie, fluviul se scutură din adâncuri și spumegă, iar vaporul scâncește și scoate nori de fum. Dunărea românească măsoară a treia parte din lungimea totală. O s-o parcurgem mai întâi în amonte până la Baziaș, apoi în jos, până la Sulina. După ce întorcem și pe celelalte două brațe, acostăm la Brăila. Marele fluviu a rămas hotăr între popoarele riverane, dar în același timp le-a legat printr-o istorie comună. În amestecul de neamuri, pe cele două maluri, prioritatea o au românii. Limba românească se vorbește mult pe malul drept. Nu la fel sârba și bulgara, pe malul stâng. De la gura Timocului se întinde în jos diaspora oltenească. Nevestele care spală rufe în gărlita din prund sunt, sigur, românce. Vidinul nu ne-a trimis numai pazvangii și prima ghiulea cu „muzică plăcută”. Orașul de peste Dunăre e legat de începuturile noastre bisericești. Generațiile de popi olteni „de la Dii” se pricepeau nu numai la *Aghiasmatar*, dar și cum să-ncondeieze chirilica în hrisoave, foi de zestre, jalbe, epistole și însemnări pe ceasloave.

Urcușul devine din ce în ce mai anevoios. Drumul de apă suie, pripor după pripor, până la izvoare. Soarele a apus după malul sârbesc și întunericul, fără lună, coboară peste apele negre. Sirena anunță intrarea în Turnu-Severin.

Perspectiva de umbre și lumini a orașului apare în amfiteatru. Coborâm. În centru ne întâmpină o iluminată de zile mari. Măine se desfășoară în „orașul pensionarilor” competiția motociclistă națională. Repetiția de azi dimineață a băgat spaima în pașnicii localnici. Fiecare castan de pe bulevard e-nfășurat într-un calup de paie. Nu știu dacă pentru protecția scoarței, ori a capetelor... Jos, la marginea trotuarelor, au întins o rețea de sârmă. Imprudenții își freacă nasurile de caldarâm. Invadatorii sportivi, împreună cu alaiul suporterilor, au ros și-au supt tot ce se putea mânca și bea în urbea de la capătul podului lui Apolodor. N-ai loc nicăieri, nu poți să te-atingi de-un pahar de apă. Ni se refuză și gheața comandată. Dacă nu ne salvează Ali, cu sloiurile lui, va trebui să aruncăm peste bord toată încărcătura. Cred că nici Optimus Princeps și cohortele lui n-au făcut atâta vânzoală în Drobeta ca Ghiță Popescu și băieții călări pe două pneuri. Fără motocicliști, Severinul e un oraș frumos, iar între porturile dunărene, cel mai important, dacă n-ar fi fost zdrobit de bombe la sfârșitul războiului. Deocamdată lânzezește. Și-a pierdut și reputația de oraș al trandafirilor. Parcul, străzile, bulevardul, prea puțin edilitate, mai păstrează ici-colo câte-o tufă sălbătică. Cât privește „pensionarii”, cred că dacă la ora asta nu s-au culcat, îngroașă rândurile de gură-cască, sub feeria de neon a bulevardului. Nu închei însemnările fără să fac mențiuni despre înghețata pe scândurică, strigată „eschimos”. Severinii, mari și mici, o adoră: dovadă grămezile de așchiuțe de pe trotuare și rigole.

Fără entuziasm pentru ce ne-a oferit uscatul în seara asta, ne retragem în cuibul nostru plutitor. Ne-au speriat marinarii că în porturi se manevrează cârligul pe fereastră. De teamă, ne baricadăm în cabine, condamnați la zăduf și transpirație. Ațipim și ne trezim, și iar ne trezim și ațipim. La cinci și jumătate, asist pe punte la manevrele pregătitoare plecării. Adineauri s-a urcat pilotul care urmează să preia comanda între Severin și Baziaș. O echipă verifică roțile, cablurile, cârma. La Porțile-de-Fier, viteza curentului ar putea să ne antreneze către diguri. În gherdapurile de la Cazane, apele fierb în clăbuci de spumă peste colții de granit. Drumul trebuie găsit printre pragurile de stâncă. Vaporul e bătrân, apele umflate, Cristalopol predă cârma. Servanții se agită. Pilotul stă rezemat de parapet și fumează. Are în el ceva de mistreț: sprâncene stufoase, păr țepos, ceafă țeapănă, nas rătos. Pe piept și pe brațe înflorește vinețeala tatuajelor. Îl privesc cu admirație. Optzeci de suflete în mâinile lui. Numai el ne poate trece prin vâmile apelor, și la ducere, și la ntoarere. El cunoaște fiecare bulboană, fiecare colț de stâncă.

Orașul dispare după prima cotitură. Peisajul se dinamizează. Munții se bat în capete, fluviul, din ce în ce mai nervos, își bosumflă suprafața, vârtejuri iuți sfredelesc adâncurile. Vălătuci de nori se grăbesc prin spațiul îngust de cer. Steiuri uriașe, ca rămase dintr-o bătălie de giganți, ațin calea șuvoiului. Aerul a devenit mult mai rece decât în șesul Calafatului, iar un vânt domol bate dinspre Orșova. *Republica Populară* urcă, scârțâind din încheieturi!

Trecem pe lângă schela Cladovei, Dudașu, Seretu, Gura Văii. Scocul uriaș pe care suim e despărțit de fluviu printr-un dig de piatră, construit în secolul trecut

de olandezi. Pe malul sârbesc, o locomotivă așteaptă să dea ajutor. Zbaturile de-abia răzbesc: uneori am impresia că rămân suspendate. Dar până la urmă învigem. Acum plutim spre Vârciorova, pe ape domolite. La Orșova încărcăm combustibil și constatăm că una din roți e accidentată. Rămânem șase ore lângă șantierul naval. Pe chei, patruzeci de geologi, porniți cu „navastopolul”, pretind să-i îmbarcăm. Noroc că ne aflăm departe de mal, altfel pioletele și-ar fi croit drum pe punte.

Orșova e un colț pitoresc și-un important punct de navigație. Dunărea primește înainte de intrarea în port apele tulburi ale Cernei, râul Herculelor. Ada-Kaleh-ul agonizează. Nu mai are ponton de acostare, moscheea ruinată, muzeul a amuțit, fabrica de țigări nu mai funcționează. S-a terminat cu bairamurile, au tăcut zurla și dairaua, nici fesuri, nici șalvari, nici cadâne, nici turiști, nici contrabandă. Câțiva smochini vegetează printre ruine, curpenii de viță atârnă uscați, de copaci. Un șir de plopi melancolici, un pâlcc de sălcii plângătoare, ziduri vechi, prăbușite, o barcă fără stăpân, insulă moartă, peisaj peste care apele barajului și vremea își vor țese implacabil pânza de păianjen... Triști ca locurile pe lângă care trecem, ne poartă vaporul către Cazane. Cățarate de stâncă, apar câteva sate răzlețe. Pâraie limpezi se preling prin văi abrupte și dispar în undele mohorâte. Defilăm pe cotul cel mare înfipt în malul iugoslav, pe lângă Ogradina, Dubova, Plenișenița, Svinița și intrăm în defileul strâmt și săcâit al Cazanelor. Muchii de cremene mută șuvoiul din mal în mal, fundul de bolovani întărită apa, ridică valurile și le prăbușește în adâncuri. Stânci negre răsar în calea vaporului, obligându-l să facă ocoluri scurte. La porunca lui Cristalopol, ne răspândim pe toată puntea. Cine știe ce s-ar întâmpla dacă ne-am îngrămădi toți pe-o parte... Emoționați, participăm la zbuciumul roților și manevrele vasului.

Pe dreapta se-ncolăcește șoseaua, când proptită în scobiturile stâncii, când aplecându-se peste torent. Dincolo, pe malul sârbesc, apare și dispare o potecă, săltând printre prăpăstii și înfruntându-se în hățișul pădurii. În anul când legiunile romane se revărsau spre inima Daciei, Împăratul a poruncit construirea drumului, ale cărui urme se văd. Inscripția săpată în peretele de stâncă amintește încă: „*Montis anfractibus superatis viam patefecit*”. O țin minte fiindcă-mi place cum sună, ca un leitmotiv...

Odată cu noaptea, ne-a prins furtuna. E aici un loc unde vântul nu găsește astâmpăr. Sufală zi și noapte dinspre Dalmația și, după ce se poticnește în defileu, își plimbă în sus și-n jos răsuflarea caldă și umedă. După ruinele castelului zidit de Maria Tereza și înainte de grotă lui Iovan Iorgovan, ne iese în cale un uriaș gurgui solitar, încremenit ca o legendă în calea apelor și a timpului. Ce fel de cataclism o fi azvârlit în mijlocul fluviului acest uriaș de cremene, de unde numele de *Babacai*, *Papagai*, *Baba-Gaia*?... Împrejurul lui, furtuna vânzolește turbat. Cerul s-a posomorât, văzduhul negru, de catran, fulgere lungi plesnesc din bice și scapără în piatra udă. Tunetul mugește de-a lungul văii, rafale de vânt amestecate cu spic de ploaie mătură puntea. Cristalopol îndeasă chipiul și urcă la cabină. Servanții strâng pânzele de pe coverță. Scaunele, mesele, șezlongurile sunt grămădite la adăpost.

Coborâm în sufragerie. Nori grei, răscoliți de vânt, aleargă bezmetici. Picături mari șuieră ca săgețile, plescăiesc pe punte, se sparg în bășici pe suprafața apei. O grindină deasă răpăiește în acoperiș. Vaporul se scutură ca apucat de friguri. Roțile înțepenesc, ancora scârțâie și se prăbușește în adânc. Fulgerări scurte luminează pe mal silueta neagră a unei turlă de biserică. Dunărea dansează împreună cu vaporul priponit. Potopul de apă unește fluviul cu norii și, în întunericul de iad, fulgerele întetesc un imens foc de artificii. Trei ore a ținut furtuna în noaptea de groază de lângă Babacai. Nu ne-am scufundat. Ploaia și vântul și-au făcut de cap până-n zori. Nici masa, nici somnul nu ne-au priit, iar ziua ne-a găsit muiiați din vârful catargului până-n fundul calei.

Când se luminează, ridicăm ancora și pornim încet pe lângă mal. După o jumătate de oră, un soare vesel râde peste vărfurile despădurite. La Baziaș, întorcem în cerc larg și începem coborârea pe firul curentului. Roțile bălăcesc leneșe în apa tulbure. După MoldovaVeche, ocolim insula care desparte fluviul în două și ne înfundăm în defileul pustiu. Din când în când ieșim la lumină, cârmind printre geamanduri. Peisajul, privit invers, descoperă frumuseți inedite. Severinul se rezumă la Ali, nemișcat pe chei, lângă căruța cu gheață, și la pilot, care coboară în ovațiile generale. Altceva, în afară de resturile podului lui Traian, nu vedem. Dunărea e în creștere.

Perspectiva albiei se lărgeste în compasul malurilor din ce în ce mai depărtate. Lumina e blândă și cerul binevoitor. Toată după-amiaza somnolăm pe punte. Încet, amurgul se strecoară după dunga roșie a orizontului și, pe fundalul de întuneric, înfloresc stelele. Masa de seară ne-adună în sufragerie. Înfulcăm cu poftă neistovită și închinăm în cinstea pilotului și a căpitanului, care azi-noapte au salvat muzica românească de naufragiu. Cristalopol bea în cinstea noastră, noi bem în cinstea lui, și așa, până către miezul nopții.. Pe cele două maluri e pace. Adulmecăm parfumurile nopții și ascultăm lătratul îndepărtat al câinilor. Pentru că în cabine e cald, dormim sus, pe punte. Căpitanul sforăie, toropit în șezlong, lângă postul de comandă. Plutim fără griji în voia zburătorilor...

După cotul de la Cladova, Hinova și ostrovul Corbului, fluviul se-ndreaptă spre răsărit, continuând drumul navigabil la distanță de malul românesc. Balta Verde, Gruia, Cetatea, Maglavitul, Calafatul de-abia le ghicim peste coamele verzi. Până la întâlnirea cu marea, masele de apă se domolesc treptat. Se poticnesc în bălțile Brăilei, lenevesc pe lângă munții cârni ai Măcinului, se-mpărăștie în anarhia Deltei, iar când ajung la îmbrățișarea cu valurile, își găsesc odihna. Deocamdată sirena salută Bechetul. Plutim pe lângă picioarele podului de aramă al lui Constantin cel Mare și pe lângă Celei, unde Sucidava, Molva și Romula își amestecă ruinele.

Răsare soarele peste câmpia aburită. După Corabia și Izlaz, sirena lansează un lung salut Oltului, care, răsfirat printre prundișuri, se grăbește la întâlnire. Dincolo de Turnu-Măgurele, puhoaietele se lătesc. Ostrovul Persina rămâne la stânga. Lacul Suhaia întinde un colț în întâmpinarea Călmățuiului și-atârână cu celălalt spre Zimnicea. La Giurgiu, ne-așteaptă aprovizionarea și veștile

de pe uscat. Nu coborâm, nu zăbovim; pornim la vale, cu Dunărea. Balta Greaca e o imensitate inertă, în care soarele de-amiazi și-a aflat oglinda. Oltenița se ascunde după cortina de sălcii și plopi. La dreapta, apar casele albe, acoperișurile de olane, minaretele, străzile-nguste, colțurile de grădini ale Turtucaiei.

„La vreo Dunăre turcească,
Pe șes veșted de tutun,
La mijloc de Râu și Bun”...

Cerul e limpede, gălbui – o pânză de Tonitza, îmbătăită de lumină...

E dulce odihna în șezlong. În timp ce umblam după o frază pentru notele mele, am trecut pragul unui somn popesc. Când m-am trezit, caietul dispăruse. Jos, în fumoar, printre norii albaștri și aburii de cafea, cucoanele, ciopor, făceau lectură. „Și noi care credeam că scrii un cvartet...” „Las’ că-l scrie Fredy⁶, între Brăila și Galați”...

După Oltenița, cele câteva sate se ascund printre lacurile care se țin salbă. Brațul Borcea se desface dincolo de Silistra. Pornește întâi spre nord, apoi se aliniază cu albia principală. La mijloc se răsfață împărăția verdelui luxuriant și-a ochiurilor de apă, peste care nuferii galbeni pun pete de soare. Singur vântul, zdrențuit în hățșuri, se furișează lângă apele stătute, în care se lăfăiesc neamuri nenumărate de înotoătoare. Orizontul boltește peste ape și pământuri. Soarele trimite pieziș raze roșii, ca lungi picioare de păianjen. Ne-ntâmpină vântul dobrogean, cu mireme de ceară. Umflă prelatele și zburlește suprafața apei. Șuvoiul poposește în zatoane și bălți leneșe. Din țipirig zboară stoluri de lișițe, arcuind scurt și căzând în plescăit de aripi. Primenirea mălurilor nu se face decât toamna și primăvara, când pornesc vâltorile tăvălug peste culcușurile vulpilor și mistreților, târând la vale turme de crapi îngrășați și știuci lacome. Iarna, când vântul șuieră peste poloagele de trestii uscate, sălcii se-ndoaie și troznesc, iar omătul e spulberat în nori de praf alb. Viața doarme în adâncuri, sub lițoliul de cristal. Când zâmbetul primăverii topește sloiurile, apa, soarele și lutul se zbat în spasmele facerii. Stihiiile nuntesc și odrăslesc nuferi cu potire de lumină, trestii cu lujeri lungi, belșug de pești și mulțime de păsări. Înaintăm de-a lungul navigabilului care se strecoară printre bălți, gârlițe și grinduri, adevărate oaze vegetale, în care colcăie viața. Între malurile largi, cât vezi cu ochii, pământul și apa își dispută loc sub soare.

Podul lui Anghel Saligny ne-aține calea odată cu asfințitul. Lumina se topește în praf de aur care îneacă orizontul. Umbra catargului se-ntinde peste bord și tremură în apă. Dantela de oțel se profilează ca desenată cu tuș pe cerul înroșit: un năvod uriaș aruncat în calea fluviului. Poposim în fața Capidavei, odată cu întunericul. Peste vechea așezare getică, la ora asta adoarme satul Calichioi. Aici ne-au supt tântări, de la lăsarea nopții până-n zori. Luminile vaporului au stârnit armile însetate de sânge. De-abia am lăsat ancora, și prin ferestrele deschise au năvălit micile diptere în toate cotloanele punții, până și-n sala mașinilor. În jurul lămpilor roiau ca fulgii de păpădie, iar de draperii atârnavu ciorchine. Acum înțeleg grozăvia pedepsei pe care și-o aplică între ei lipovenii:

leagă vinovatul, gol, de-o salcie, cu un felinar la gât, și-l lasă toată noaptea la discreția lighioanelor...

Prin partea locului, dintre plaurii de la Carcalia, a apărut pe vremuri Terente – „fură fete” –, crai, borfaș, pezevenchi de baltă, hoț de drumul mare. Era lipovean, înota ca peștele și dispărea printre trestii ca o fantomă. Aici, lângă mal, la o margine de drum, s-a văzut multă vreme o cruce de scânduri, pe care scria cu litere șchioape: „Aici e îngropat Terente. Cine-o face ca el, ca el să pățască”...

Câteva dintre satele lipovenești pe lângă care trecem au încă faima cuiburilor de pirați de odinioară. „Șerpilii Dunării – hoții Brăilei”... Pândeau noaptea șlepurile, chiar și vapoarele de pasageri, alunecau ca umbrele, se cățărau, descărcau și dispăreau ca țiparii. Nu apăreau în sate decât iarna, în lunile înghețului. Și astăzi, de Crăciun și Bobotează, se-adună la biserică. Prahoslavnici și smeriți, se-nchină, sărută icoanele, rămân prosternați. Nu pun țigară în gură, în schimb își fac cruce înainte și după fiecare pahar.

Târziu, când coboram spre cabină, cerul era încărcat de stele, iar vântul se furișă printre șezlongurile părăsite. Bărbile roșii nu ne-au vizitat, dar tântarii ne-au chinuit până la ziuă. Azi dimineață am urcat pe punte odată cu soarele și matrozii. Nici urmă de tântari. I-a-nghițit lumina. Stau la pândă în tufișurile de pe mal și așteaptă întunericul. Micul dejun n-a fost nici mic, nici dejun. A fost chiolhan împăratesc, cu șalăii nemâncați aseară și cu vodcă, multă vodcă, fiindcă papă Cristalopol ne sfătuia că face bine la mușcătura de țânțar.

Acu e ora nouă. Soarele s-a ridicat și zâmbește protector. Zbaturile ne împing spre Brăila și, odată intrați în baltă și în Deltă, n-am mai putut atinge caietul. Îmi pare rău. Plecam dis-de-dimineață cu lotcile și mahunele, de-abia găseam timp să prânzim, iar când ne-ntorceam seara pe vapor, cădeam de oboseală. Și câte-aș fi avut de scris...

Binecuvântat fie Prea Milostivul, care într-o clipă de euforie a lăsat să- scape printre degete Dunărea, cu minunile ei. Pe țânțari i-a creat Belzebuth, ca să strice bucuriile oamenilor... Despre Deltă...pe altă-dată.. Dar dacă „altă-dată” o fi niciodată?...

NOTE

1. *George Breazul* (1887-1961) – muzicolog, profesor, etnomuzicolog, critic muzical.
2. *Nicolae Nițuică* – șofer la Uniunea Compozitorilor. Conducea o mașină de marcă sovietică *Pobeda* (*Victoria*).
3. Melodie celebră din filmul indian *Vagabondul* (1951), cu renumitul actor Raj Kapoor (1924-1988). „Avaramu” înseamnă „sunt vagabond”.
4. *Constantin Amzuță* (n.1920) – cunoscut avocat bucureștean. Pe atunci, avocat angajat al Uniunii Compozitorilor.
5. *Gherase Dendrino* (1901-1973) – compozitor și dirijor.
6. *Alfred Mendelsohn* (1910-1966) – compozitor, profesor, secretar (1946-1949, 1954-1963) și vicepreședinte (1963-1966) al Uniunii Compozitorilor.

Text stabilit și note de ILINCA DUMITRESCU